

Yerli Kıbrıslı-Türkiye Göçmeni Ayrışmasında Değer Yönelimlerinin Rolü

The Role of Value Orientation in Turkish Cypriot-Turkish Immigrant Divergence

Ahmet Rifat GEÇİOĞLU

Dr., Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı
PhD, Çukurova University, Faculty of Theology, Department of Psychology of Religion
Adana, Turkey
agecioglu@cu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-9930-2505>

Yusuf EMRE

Dr. Öğr. Üyesi, Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı
Assistant Professor Dr., Şırnak University, Faculty of Divinity, Department of Psychology
of Religion
Şırnak, Turkey
mr_ysf@hotmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1395-5207>

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 11 Eylül / September 2019

Kabul Tarihi / Accepted: 17 Ekim / October 2019

Yayın Tarihi / Published: 15 Aralık / December 2019

Cilt / Volume: 10 **Sayı / Issue:** 23 **Sayfa / Pages:** 528-554

Atıf / Cite as: Geçioğlu, Ahmet Rifat - Emre, Yusuf. "Yerli Kıbrıslı-Türkiye Göçmeni Ayrışmasında Değer Yönelimlerinin Rolü [The Role of Value Orientation in Turkish Cypriot-Turkish Immigrant Divergence]". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* – *Şırnak University Journal of Divinity Faculty* 10/23 (December 2019): 528-554.

<https://doi.org/10.35415/sirnakifd.618926>

Copyright © Published by Şırnak Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Şırnak, Türkiye (Şırnak University, Faculty of Divinity, Şırnak, 73000 Turkey).

Öz

Bu çalışma, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) yaşayan ve *Yerli Kıbrıslı* ve *Türkiye Göçmeni* olarak nitelenen iki grup arasındaki farklılaşmada değer yönelimlerinin rolünü ortaya koymayı amaçlamaktadır. Yerli Kıbrıslı kavramı, Osmanlı döneminde adaya gönderilen Türklerin soyundan gelen ve hâlihazırda KKTC'de ikamet eden kişileri; Türkiye Göçmeni ise 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye'den adaya gelen KKTC vatandaşlarını tanımlamak için kullanılmıştır. Araştırmanın evreni KKTC vatandaşları olup, örnekleme ise basit rastlantısal yöntemle seçilen 165'i (%49) Yerli Kıbrıslı, 172'si (%51) Türkiye Göçmeni olmak üzere toplam 337 kişiden oluşmaktadır. Değer yönelimlerini belirlemek amacıyla katılımcılara *Schwartz Değerler Ölçeği* uygulanmıştır. Uygulanan ölçek, asıl ölçeğin *dindarlık* değer yönelimi eklenerek 11 değer grubu olacak şekilde değiştirilmiş olan versiyonudur. Yapılan lojistik regresyon analizi sonucunda, hep birlikte tüm değer yönelimlerinin, katılımcıların Yerli Kıbrıslı veya Türkiye Göçmeni olmalarını anlamlı bir şekilde yordadığı, diğer taraftan değer yönelimleri tek tek ele alındığında yalnızca dindarlık, uyarılımlık ve hazcılık değerlerinin Yerli Kıbrıslı veya Türkiye Göçmeni olmayı anlamlı bir şekilde yordadığı tespit edilmiştir. Buna göre katılımcıların %68,2'sinin gruplara üyeliği doğru tahmin edilmiştir. Değer yönelimleri, Türkiye Göçmeni grubuna üye olmayı (%73,3), Yerli Kıbrıslı grubuna üye olmaktan (%63,0) daha yüksek bir oranda tahmin etmiştir. Toplam 172 Türkiye Göçmeninden 126'sının, 165 Yerli Kıbrıslıdan da 104'ünün kendi grubuna üyeliği doğru tahmin edilmiştir. Ortaya çıkan araştırma bulguları, ilgili literatür bağlamında tartışılmış ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Değer Yönelimleri, Yerli Kıbrıslı, Türkiye Göçmeni, Kimlik Algısı.

Abstract

This study aims to reveal the role of value orientations regarding the differentiation between the two groups living in the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC) and described as *Turkish Cypriot* and *Turkish Immigrant*. The concept of Turkish Cypriot is used to describe the descendants of the Turks who were sent to the island during the Ottoman period and who are currently residing in the TRNC; the concept of Turkish Immigrant is used to describe the TRNC citizens migrated to the island from Turkey after the 1974 Cyprus Peace Operation. The population of the study is TRNC citizens and the sample consists of 337 people (165 Turkish Cypriots (49%) and 172 Turkish Immigrants (51%)) selected by simple random method. Schwartz Values Scale was applied to the participants in order to determine their value orientations. The applied scale is the version of the original scale which has been changed to 11 value groups by adding *religiosity* variable. As a result of the logistic regression analysis, it was found that all value orientations together predicted whether the participants were Turkish Cypriot or Turkish Immigrant. On the other hand, when value orientations were taken individually, only religiosity, stimulation and hedonism values significantly predicted being Turkish Cypriot or Turkish Immigrant. Accordingly, 68.2% of the participants were correctly predicted to join the groups. Value orientations predicted membership to the Turkish Immigrant group (73.3%) at a higher rate than membership to the Turkish Cypriot group (63.0%). 126 out of 172 Turkish Immigrants and 104 out of 165 Turkish Cypriots were correctly predicted to be members of their own group. Emerging research findings are discussed and interpreted in the context of the relevant literature.

Keywords: Psychology of Religion, Value Orientation, Turkish Cypriot, Turkish Immigrant, Identity Perception.

Extended Abstract

This study aims to reveal the role of value orientations regarding the differentiation between the two groups living in the Turkish Republic of Northern Cyprus and described as *Turkish Cypriot* and *Turkish Immigrant*. The concept of Turkish Cypriot is used to describe the descendants of the Turks who were sent to the island during the Ottoman period and who are currently residing in the TRNC; the concept of Turkish Immigrant is used to describe the TRNC citizens migrated to the island from Turkey after the 1974 Cyprus Peace Operation.

The main reason for the divergence between Turkish Cypriot and Turkish Immigrant is cultural differences. Although both groups came from the origin of the Turks who migrated from Anatolia to Cyprus at different times, cultural differences in historical process and the people's experiencing difficulty in adapting to the conditions of Cyprus, who emigrated from Turkey after 1974, has led to the formation of dichotomous descriptions like Turkish Cypriot and Turkish Immigrant. Island-dwellers who felt the need to define themselves against people who emigrated from Turkey used the term Turkish Cypriot. This can be explained by the fact that they have a different culture and experience. As a matter of fact, with the influence of the British, it can be stated that the Turks living on the island (Turkish Cypriot) adopted a more liberal and secular lifestyle. This difference seems to embitter the separation of "us" and the "other" between the two groups. Findings obtained in applied studies support this phenomenon. In these studies, it is seen that there are distinctions such as those who obey the rules of good manners-who do not obey the rules of good manners, cultured-uncultured, educated-uneducated, civilized-underdeveloped, Western-Eastern, European-non-European, secular-religious, modern-traditionalist, superior-inferior. Especially Turkish Cypriots match the characteristics they deem positive with themselves and the characteristics they deem negative with Turkish Immigrants. This matching is evident in many aspects, from the culture of food and drink to the rise in crime rates. In conclusion, those who migrated to the island from Turkey after 1974, compared with the island's natives have very different socio-cultural backgrounds. This situation makes it difficult to integrate these two groups together, and differences in social and cultural fields was revealed over time.

Stereotyping, social identity and internal-external group concepts come to the forefront in terms of understanding the cognition, perception, attitudes and behaviors of these two groups towards each other, living together on the island for a while.

The difference between the two groups living on the island is expected to reflect on the value orientations. Values can be defined as principles creating significance order in the person's world of meaning. They have

the power to influence preferences so that they can determine what is important and what is not. Values that determine how a person perceives himself/herself begin to assume a guiding function for determining how to perceive and judge others in time. Therefore, it is possible to say that values have a function which is the source for identity. While values provide an internal integrity to individuals with the perception of identity they create, they also form “us” awareness with the common ground they prepare, and define the “other” with the boundaries they draw. Although values have unifying features such as bringing individuals together in society and keeping them together, their identifying the “other” can also lead to social segregation. Briefly, while similar values can create integrity by bringing individuals together, different or opposing values have the power to separate individuals from each other. In this context, it is expected that Turkish Cypriots and Turkish Immigrants, who are thought to have different perceptions of identity, will also have a differentiation in their value orientations.

Therefore, the problem of the study can be expressed as follows: Do value orientations (all together) significantly predict the origin of the participants? Which one or which ones of these value orientations predict/predicts more effectively participants to fall into one of the categories of Turkish Cypriot and Turkish Immigrant?

The population of the study is TRNC citizens and the sample consists of 337 people (165 Turkish Cypriots (49%) and 172 Turkish Immigrants (51%)) selected by simple random method. Schwartz Values Scale was applied to the participants in order to determine their value orientations. The applied scale is the version of the original scale which has been changed to 11 value groups by adding *religiosity* variable. As a result of the logistic regression analysis, it was found that all value orientations together predicted whether the participants were Turkish Cypriot or Turkish Immigrant. On the other hand, when value orientations were taken individually, only religiosity, stimulation and hedonism values significantly predicted being Turkish Cypriot or Turkish Immigrant. Accordingly, 68.2% of the participants were correctly predicted to join the groups. Value orientations predicted membership to the Turkish Immigrant group (73.3%) at a higher rate than membership to the Turkish Cypriot group (63.0%). 126 out of 172 Turkish Immigrants and 104 out of 165 Turkish Cypriots were correctly predicted to be members of their own group. Emerging research findings are discussed and interpreted in the context of the relevant literature.

GİRİŞ

Bu çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne farklı dönemlerde göç olgusuyla bir araya gelmiş iki grubun (Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmeni) kökeni ile değer yönelimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Yerli Kıbrıslı olarak ifade edilen grup, adanın 1571 yılında II. Selim döneminde fethedilmesinden sonra Anadolu'nun farklı bölgelerinden adaya yerleştirilen¹ ve bugün adada ikamet eden Türkleri tanımlamaktadır. Türkiye göçmenleri ise 1974 Barış Harekâtı'ndan sonra yoğunluklu olarak Akdeniz ve Karadeniz bölgelerinden getirilen Türklerden oluşmaktadır.² Her iki kesim de farklı zamanlarda Anadolu'dan Kıbrıs'a göç eden Türklerden gelmiş olmasına karşın, tarihsel süreçte ortaya çıkan kültürel farklılıklar ve 1974 sonrası Türkiye'den göç edenlerin Kıbrıs koşullarına uyum sağlamada zorluk çekmeleri "Yerli Kıbrıslı" ve "Türkiye Göçmeni",³ gibi tanımların oluşmasına neden olmuştur.⁴ Türkiye'den gelenlere karşı kendilerini tanımlama ihtiyacı hisseden ada sakinleri, bunun için Yerli Kıbrıslı ifadesini kullanmıştır.⁵ Bu

¹ Yusuf Suiçmez, "Kıbrıs'ta Din", *Türk Dünyasının Dinî Meseleleri* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998), 243-254; Ulvi Keser, "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 5/12 (2006): 103-128; Ahmet Atasoy, "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası", *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (2011): 29-62.

² A. G. Atay, *1974 sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a Göç Edenlerin Ekonomik ve Sosyal Durumlarının Kuzey Kıbrıs Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2010).

³ Türkiye Göçmenlerine karşı en sık kullanılan genelleyici ve ötekileştirici kavram "Karasakal"dır. Bunun dışında "Fica, Gaco, Ole" gibi değersizleştirici argo sözcükler de kullanılmaktadır (Atay, 2010, s. 67).

⁴ Bk. Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

⁵ Arzu Reis - Halil İbrahim Duranay, "Varolma Kaygısı İçindeki Kıbrıs Türk Toplumunu Üzerine Bir Araştırma", *(Re)Making and Undoing of Peace/Conflict*, ed. Tuğrul İlter v.dğr. (North Cyprus: Eastern Mediterranean University Press, 2013), 9-16.

durum onların farklı bir kültüre ve yaşantıya sahip olmalarıyla açıklanabilir. Dolayısıyla bugün KKTC’de Osmanlı döneminden beri ikamet edenler ile 1974 sonrası Türkiye’den göç edenler olmak üzere iki farklı gruptan bahsetmek mümkündür.⁶ Kültürel bir değişim yaşayan ada halkı ile yeni gelen Türkler arasında birçok konuda görüş farklılıkları olduğu, bu nedenle Yerli Kıbrıslı kültürünün daha da belirginleştiği,⁷ bu bağlamda biz ve öteki ayrımının daha net yapıldığı öne sürülebilir.⁸ Nitekim İngiliz kültürünün etkisiyle birlikte, adada yaşayan Türklerin özgürlükçü ve daha seküler bir yaşam tarzı benimsediği ifade edilebilir.⁹ Her ne kadar ırkları aynı olsa da farklı kültürel geçmişe sahip iki grubun adada yaşamaya başladığı görülmektedir. Bu açıdan çalışma, Yerli Kıbrıslılar ile Türkiye Göçmenleri arasındaki söz konusu ayrışmada değer yönelimlerinin rolünü belirlemek istemektedir.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Yerli Kıbrıslı-Türkiye Göçmeni Ayrışmasının Nedenleri

Yerli Kıbrıslılar ile Türkiye Göçmenleri arasında ortaya çıkan ayrışmanın en temel nedeni kültürel farklılıklardır. Yapılan uygulamalı çalışmalardan elde edilen bulgular da bunu desteklemektedir.¹⁰ Burada kültür çoğu zaman alışkanlıkları, yaşam tarzlarını ifade etmektedir. Bu iki grup arasındaki kültürel farklılık hem Yerli Kıbrıslıların hem de Türkiye Göçmenlerinin zihninde birtakım dikotomileri beslemektedir. Örneğin Hamit’in¹¹ yaptığı görüşmelerde görgü kurallarına uyan-uymayan, kültürlü-kültürsüz, eğitimli-

⁶ Bu iki grup için farklı isimlendirmeler de bulunmaktadır. 1974 öncesinde adada yaşayanlar için yerli (residents), Kıbrıslı (Cypriot), Kıbrıs Türkü, Kıbrıslı Türk (Turkish Cypriot, Cypriot Turk), Kıbrıslı Türk (Cyprioturk), Türkçe Konuşan Kıbrıslı (Turkish-Speaking Cypriot) isimleri kullanılırken, 1974 sonrasında adaya yerleşenler için göçmen (settlers) Türkiyeli (Turkish), Türkiyeli Göçmen (Turkish Immigrant) ifadeleri tercih edilmektedir (bk. Doğuş Derya, *Living on the Margins of “the Turk” and “the Cypriot”: The Cyprioturk as the Subject of Ambiguity*. (Master Thesis, Boğaziçi University, 2007); Meltem Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others: An Analysis of Narratives About Greek Cypriots and Türkiyeliler* (Master Thesis, Middle East Technical University, 2008); Ahmet G. Atay, *1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç Edenlerin Ekonomik ve Sosyal Durumlarının Kuzey Kıbrıs Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2010).

⁷ Nebiye Konuk, “Kıbrıslı Türklerin Göçmenlere Bakışı”, *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 2/3 (2018): 55-81.

⁸ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

⁹ Suiçmez, “Kıbrıs’ta Din”.

¹⁰ Bk. Derya, *Living on the Margins of “the Turk” and “the Cypriot”*; Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*; Atay, *1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç*; Gamze Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity in Turkish Republic of Northern Cyprus* (Master Thesis, Middle East Technical University, 2010); Sibel Arkonaç v.dğr., “Güç İlişkileri İçinde Özne Varoluşlar: Kıbrıslı ve Türkiyeli”, *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 31 (2011): 29-59.

¹¹ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

eğitimsiz, medenî-geri kalmış, Batılı-Doğulu, Avrupalı-Avrupalı olmayan, seküler-dindar, modern-gelenekçi, üstün-aşağı gibi ayrımların yapıldığı görülmektedir. Yerli Kıbrıslılar olumlu gördükleri özellikleri kendileriyle, olumsuz gördükleri özellikleri ise Türkiye Göçmenleri ile eşleştirmektedir.

Yapılan uygulamalı çalışmalarda, iki grup arasında öne çıkan farklılığa dair vurguları şu şekilde sınıflamak mümkündür:

1. Yerli Kıbrıslılar, İngilizler ve Kıbrıslı Rumlarla birlikte yaşama tecrübeleri sebebiyle, kendi kültürlerini, medenî olmak, modern olmak vb. gibi üstün niteliklere sahip olduğunu düşündükleri Batı ve Avrupa kültürüyle bağlantılı görmektedirler.¹²

Adaya sonradan gelenlerle adanın yerlileri arasında sosyo-kültürel açıdan ciddi farklılıkların bulunması, bu gruplar arasında kültürel bütünleşme sürecinin sancılı geçmesine neden olmuştur. Yıllarca İngiliz himayesinde kalmış, Rumlarla iç içe yaşamış Kıbrıs Türklerinin kültürü ile Anadolu'dan gelen göçmenlerin kültürünün farklılık arz etmesi doğaldır.¹³

2. Türkiyeli Göçmenler, Kıbrıslı Türklerin “ne olmadığı” konusunda referans noktası haline gelmişlerdir. 1974 öncesi şartlarda “Türklük”, Kıbrıslı Türklerin kendilerini Kıbrıslı Rumlardan farklı olarak tanımlamada hâkim bir unsur olarak kullanılırken, iki toplumun fiziksel olarak ayrıldığı ve Türkiye’den göçlerin başladığı 1974 sonrası dönemde “Kıbrıslılık” ve “Osmanlı döneminden bu yana adada yaşama” daha baskın bir biçimde vurgulanmaya başlanmıştır.¹⁴ Bu dönemden sonra kültürün, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasında ortak bir bağ olarak algılandığı, popüler söylemde sembolik olarak Kıbrıslıları birleştirirken, Kıbrıslı olmayanları bunun dışında tuttuğu görülmektedir. Bu minvalde Kıbrıslı Türkler ile Türkiyeliler arasındaki kültürel farklılık, katılımcıların kendilerini “Türk” yerine “Kıbrıslı Türk” olarak tanımlama tercihlerinin arkasındaki en yaygın neden olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁵

3. Türkiye Göçmenleri, Kıbrıs Türkleri tarafından özellikle günlük yaşamdaki pratikler (yeme-içme kültürü, giyim tarzı, sosyal davranışlar vb.) üzerinden ötekileştirilmektedir. Yapılan uygulamalı çalışmalarda, katılımcılar -özellikle Kıbrıslılar- Yerli Kıbrıslılar ile Türkiye Göçmenleri arasında günlük yaşamda ortaya çıkan farklılıklara vurgu yapmakta, buradan hare-

¹² Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*; Derya, *Living on the Margins of “the Turk” and “the Cypriot”*.

¹³ Atay, *1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç*.

¹⁴ Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*.

¹⁵ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

ketle bu iki grubun çok farklı kültürlere sahip olduklarını ve birbirlerinden ayrıştıklarını ifade etmektedir. Bu çalışmalarda katılımcılardan bazılarının öne çıkan ifadeleri şu şekildedir:

“Türkiye’den gelenler bizim kültürümüze uyum sağlayamadı. Mesela biz masada yeriz, ama onlar yerde yer, temel farklılıklardan biri budur ve bu da uyumsuzluk ile sonuçlanmaktadır.”¹⁶

“Biz Kıbrıslılar şalvar veya ona benzer şeyleri giymeyiz, neredeyse hiçbirimiz başörtüsü takmayız.”¹⁷

4. Adada yaşayanların dinî, millî ve siyasi açıdan da birbirlerini ötekileştirdikleri görülmektedir. Polatoğlu’nun¹⁸ yaptığı çalışma, Kıbrıslı Türklerin, kendilerini Türkiyeli göçmenlerden ayırma eğilimini açıkça ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan 20 kişiden 17’sinde bu tutum belirgindir. En çok vurgulanan nokta ise İslam dininin uygulanmasında ortaya çıkan farklılıklardır. Diğer bir çalışmada yer alan yorum ise şu şekildedir:

“...Bazıları bizi yeterince Müslüman olmadığımız için eleştiriyor, oruç tutmadığımız, namaz kılmadığımız için bizi suçluyorlar... Bazıları Türklüğümüzü bazıları Müslümanlığımızı eleştiriyor; ama kimse bana ne istediğimi, kim olduğumu, kendimi nasıl hissettiğimi, ülkemi nasıl görmek istediğimi sormuyor. Bunları söylediğimde beni ütöplast olmakla suçluyorlar ya da kanımdan şüphe ettiklerini söylüyorlar.”¹⁹

5. 1974 sonrasında, Yerli Kıbrıslılar için Türk kimliğinin ikinci planda kaldığı, yeni kimlik tanımlamasında Kıbrıslılığın öne çıkarıldığı görülmektedir. Kıbrıslı Türklerin ifadeleri, kültürel olarak Kıbrıslı Rumlara kendilerini daha yakın hissettiklerini göstermektedir:

“Aramızdaki tek kültürel farklılık onlar domuz eti yerler, biz yemeyiz. Bunun dışında her şeyimiz birbirine benzer. Onlar rakıyı sever, biz de severiz; onlar eti ocakta pişirmektense mangalda pişirmeyi tercih ederler, biz de öyle; onlar şeftali kebab, pilavuna yerler, biz de öyle. Yani kültürel açıdan farklı değiliz, aynıyız. Farklılık olarak gösterebileceğiniz pek fazla bir şey yok. Bizden ekonomik olarak daha güçlüler; ama bizden daha katılar, biz daha duyarlıyız.”²⁰

6. Yerli Kıbrıslılar tarafından ifade edilen bir diğer durum, adada 1974 sonrasında ortaya çıkan suç oranlarındaki artıştır. Bu artışın Türkiye’den

¹⁶ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

¹⁷ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

¹⁸ Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*.

¹⁹ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

²⁰ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

gelen göçlerle başladığı, adaya pasaport ve vizesiz “herkesin” girmesine izin verilmesiyle daha da önlenemez bir hal aldığı ifade edilmektedir. Suç oranlarındaki artışın Türkiyelilerle ilişkilendirildiği görülmektedir. Hamit’in²¹ çalışmasında katılımcıların neredeyse tamamı Kuzey Kıbrıs’taki en önemli sorun olarak sürekli artan kriminal vakaları göstermiştir.

7. Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmeni arasındaki en temel farklardan biri dinî yaşayışta ortaya çıkmaktadır.²² Yerli Kıbrıslılardan bazılarının bu konudaki yorumları şu şekildedir:

“Kıbrıs Türkü inançlıdır, imanlıdır fakat Türkiye’nin tersi, direk Allah ile kendi arasında yaşar.”²³

“Kıbrıs halkında bir adalılık özelliği vardır. Hoşgörülüdür, kavgacı değildir. Dinî inanç sağlamdır ama gereklerini yerine getirirken esnekler. Mezhepler, tarikatlar, keskin ideolojik kutuplaşmalar, kılık-kıyafet bakımından farklılıklar yoktur.”²⁴

“Din konusunda Kıbrıslı Türkler tamamen farklı bir algıya sahiptirler. Her ne kadar Kıbrıslı Türkler de İslam dinine mensup olsalar da onların İslam’ı uygulama anlayışları Türkiye’den gelen göçmenlerde olduğu gibi katı ve radikal değildir. Özellikle bu tarz bir katı tutum, Türkiye’nin belirli bölgelerinden göç edenler arasında yaygındır. Bu durum genellikle gerginlik yaratmakta ve adadaki Türk toplumunun tabakaları arasında birtakım uyumsuzluklara yol açmaktadır.”²⁵

Türkiye göçmenleri de dinî konularda problemler yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Atay’ın²⁶ çalışmasında “Göçmenler olarak hangisinden daha çok dışlandınız?” sorusuna göçmenlerin verdikleri cevapların %55.7’si “Örf ve âdetlerin öğretilmemesi” iken, % 54.6’sı da “Dinî eğitimin öğretilmemesi” cevabını vermiştir. Aynı çalışmada “Kuzey Kıbrıs’ta en çok hangisinde sorun yaşadınız?” sorusuna göçmenlerin %60.8’i “Kültürel değerler”, %37.1’i “Hukuki değerler”, % 27.8’i “Din”, % 1’i ise “Lehçe” cevabını vermiştir.²⁷

8. Yerli Kıbrıslıların dile getirdikleri bir diğer husus, adaya Türkiye’den gelen ilk grubun eğitim düzeyinin düşük, cahil, niteliksiz kişiler olduğudur.

²¹ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

²² Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

²³ Atay, 1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç.

²⁴ Atay, 1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç.

²⁵ Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*.

²⁶ Atay, 1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç.

²⁷ Atay, 1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç.

“Toplumun ilerlemesine katkı yapacak iyi nitelikli insanlardan ziyade ülkelerinde herhangi bir başarı elde edememiş, sosyal ve kültürel açıdan güçlü olmayan insanlar körü körüne buralara getirildi... Burada kültürlü, eğitilmiş insan sayısı çok, aynı şekilde Rum kesiminde de. Ne yazık ki Türkiye’den gelen insanlar bu niteliklere sahip değiller, üniversite ya da lise eğitimleri yok, hatta ilkokul mezunu bile değiller, bunun sonucu olarak onların bu topluma entegre olma ihtimalleri yok. Bundan dolayı, iki nüfus arasında bir kopukluk var.”²⁸

9. Bir diğer husus, kamu kurumlarında özellikle iş bulabilme hususunda ayrımcılığın yapıldığı iddiasıdır.²⁹ Atay’ın³⁰ yapmış olduğu uygulamalı çalışmada, göçmenlerin ilk dönemlerde kamuda istihdam edilmedikleri belirtilmektedir. Yapılan görüşmelerde göçmenler, o dönemde kamuya Türkiyelilerin alınmadığını, Kıbrıslıların alındığını öne sürmektedir. Yerliler de bu durumu doğrulamakta; ancak bunun nedeni olarak göçmenlerin eğitim seviyelerinin düşük olması ve Kıbrıs’ın kültürüne yabancı olmalarını göstermektedir. Ayrıca Kıbrıslı-Türkiyeli ayrımının, ekonomi ve yatırım konularında (örneğin göçmen Türklerin işlerini gerçekleştirmeleri ve genişletmelerine müsaade edilmediği, bankalardan kredi alamadığı vb.) siyasilerin çifte standart uyguladığı yönünde bir algının oluşmasına yol açtığı da görüşmelerde öne çıkan bir diğer husustur.³¹ Yaşanan bu durumların, göçmenleri hak arayışına ittiği, bu bağlamda 1980’lerde göçmenlere yönelik siyasi bir partinin kurulduğu, bu girişimin ise Kıbrıslı-Türkiyeli ayrımını daha fazla körüklediği ifade edilmektedir.

Özetle söyleyecek olursak, adada kimlik üzerinden bir ayrışma olduğu açıktır. Burada üç farklı kimlik algısı öne çıkmaktadır. Birinci grup, “Kıbrıslılık” kavramının doğru olmadığını, Kıbrıslılığın Kıbrıs’ta yaşayan insanları nitelediğini, esasen burada iki milletin (Türk ve Rum) yaşadığını, o nedenle de yaşanan bölgeyi nitelemesi bağlamında “Kıbrıslı Türk” ifadesinin kullanılabileceğini öne sürmektedir. İkinci grup, Kıbrıs Türkleri ile Türkiye’den gelenler arasındaki birtakım kültürel farklılıkların mevcudiyetinden dolayı “Kıbrıslı Türk” ve “Türkiyeli” ayrımını doğru bulanlardır. Üçüncü grup ise Kıbrıs’taki Türkler ile Rumların uzun süredir adada birlikte yaşamalarından mütevellit ortak bir kültür oluşturduklarını, bunun da “Kıbrıslılık” kavramıyla ifade edilmesi gerektiği görüşündedirler.³²

²⁸ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

²⁹ Arkonaç v.dğr., “Güç İlişkileri İçinde Öznel Varoluşlar: Kıbrıslı ve Türkiyeli”, 41.

³⁰ Atay, *1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç*.

³¹ Atay, *1974 sonrası Türkiye’den Kıbrıs’a Göç*.

³² Korhan Karacaoğlu - Metin Reyhanoğlu, “Kıbrıs Türkü’ ve ‘Türkiyeli’ Ayrımı Bağlamında

1974 sonrası Türkiye'den adaya göç edenlerin, adanın yerlileriyle karşılaştırıldığında çok farklı sosyokültürel geçmişe sahip olması bu iki grubun birbirine entegre olmasını zorlaştırmış, zamanla sosyal ve kültürel alandaki farklılıklar gün yüzüne çıkmıştır. Belli bir süreden beri adada birlikte yaşayan bu iki grubun birbirlerine karşı biliş, algı, tutum ve davranışlarını daha iyi anlamak amacıyla stereotipleştirme, sosyal kimlik ve iç grup-dış grup algısı gibi kavramların açıklanması önem arz etmektedir.

1.2. Stereotipleştirme, Sosyal Kimlik ve İç Grup-Dış Grup Algısı

Her birey doğal ya da sözleşmeye dayalı birtakım gruplara katılarak ya da üye olarak hayatını sürdürür. İçinde bulunduğu grup ya da gruplar, bireyin sosyal çevresini kategorilere bölmek suretiyle bu sosyal çevrenin olumlu veya olumsuz *stereotiplerle* (*kalıp yargı*) algılamasında etkin rol oynar.³³ Bilişsel bir süreçte ortaya çıkan sosyal kategorizasyon, bireyin çevresindeki insanları "biz ve ötekiler" şeklinde dikotomik bir tarzda anlamlandırmalarıdır.³⁴ İnsanları sosyal kategorilere ayırıp algılamak bireyin çevresiyle olan ilişkisini kolaylaştırmakta, bu da etrafın daha kolay ve sistematik şekilde algılanmasını sağlamaktadır.³⁵ Sosyal kategorizasyon ve kalıp yargılar, psikolojik bir objeyle karşılaşan bir bireye, tekrardan bir öğrenme sürecine dâhil olmak yerine birtakım kalıpları ve eğilimleri kullanma imkânı vermekte, bu da karar verme sürecini hızlandırmaktadır. Ayrıca birey kendini ötekiyle kıyaslamak suretiyle kendisi ve grubu üzerinden bir olumlamaya gitmekte, özsaygısını yükseltmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda *sosyal kimliğin*, kişinin aynı grupta yer aldığı üyelerle paylaştığı kolektif kimlik olduğu ve "Öteki"nden farklı ve daha iyi olduğu iddiası üzerine inşa edildiği söylenebilir.³⁶ *İç grup* bireyin üyesi olduğu, kendini ait hissettiği ve özdeşleştiği gruplara, *dış grup* ise kendini bağlı hissetmediği gruplara işaret etmektedir.³⁷ Bu gruplama, grup içi benzerlikleri artırıp gruplar arası farklılıkları büyüterek algılamada saptamaya neden olabilmektedir.³⁸ Kimlik oluşturma sürecinde iç grubu kayırma

İşyerinde Yıldırma: KKTC'deki Sağlık Sektöründe Çalışanlara Yönelik Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 61/4 (Şubat 2015): 145-176.

³³ Asım Yapıcı, *Din Kimlik ve Ön Yargı* (Adana: Karahan Kitabevi, 2004).

³⁴ Margaret Hartstone - Martha Augoustinos, "The Minimal Group Paradigm: Categorization into Two Versus Three Groups", *European Journal of Social Psychology* 25/2 (1995): 179-193.

³⁵ Galen V. Bodenhausen v.d.ğr., "Affective Influences on Stereotyping and Intergroup Relations", *Handbook of affect and social cognition*, ed. J. P. Forgas (Mahwah, NJ: Erlbaum, 2001), 319-343.

³⁶ Bernard E. Whitley - Mary E. Kite, *The Psychology of Prejudice and Discrimination* (Belmont: Wadsworth Cengage Learning, 2010).

³⁷ Yapıcı, *Din Kimlik ve Ön Yargı*.

³⁸ Patricia W. Linville v.d.ğr., "Perceived Distribution of the Characteristics of Ingroup and

ve dış grupları aşağılama ve dışlama eğilimi görülebilir.³⁹ Dolayısıyla sosyal kategorizasyon, ön yargı ve ayrımcılığın ortaya çıkmasını beraberinde getirebilmektedir.⁴⁰ Sosyal kategorizasyonda bilişsel, ön yargıda duygusal ve ayrımcılıkta ise davranışsal süreçlerin daha ön planda olduğu söylenebilir.

Sosyal kimliğin oluşumunda ve şekillenmesinde biz ve öteki ayrımı etkin bir rol oynamaktadır. Kişinin aidiyet hissettiği gruba yönelik düşünceleri “kimlik”le ilgiliyken, öteki gruba yönelik değerlendirmeleri “imaj”la ilişkilidir. Örneğin iç grubun “dindarlık” ile ilişkilendirdiği bir özelliğin, dış grup tarafından “yobazlık” ya da “bağnazlık” olarak görülmesi ya da bir grubun “modern”, “çağdaş” ve “liberal dindarlık” olarak yorumladığı davranışların diğer grup tarafından “din dışı” olarak etiketlenmesi bu bağlamda değerlendirilebilir. Dolayısıyla bir düşünce ya da davranış iç ve dış grupların nazarında farklı anlamlara bürünmekte, algılar grup kimliğiyle şekillenmektedir.⁴¹

Çalışmamız örnekleminde değerlendirme yapacak olursak, adada yaşayan Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmenlerinin farklı sosyo-kültürel arka plana sahip olmaları, onların değerler başta olmak üzere birçok konuyu yorumlarken iç grup-dış grup algısını devreye sokacaklarını düşündürmektedir.

1.3. Değerlerin Tanımlanması ve Schwartz Değer Sınıflaması

Schwartz değerlerin; bireylerin kendilerini, çevresindeki insanları, olayları değerlendirmek ve eylemleri meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütler olduğunu ifade etmiştir.⁴² Buna göre değerler insan hayatı için önemli bir anlam kaynağıdır. Kişi, sahip olduğu değerler vasıtasıyla neyin önemli neyin önemsiz olduğuna karar verir. Bu açıdan değerlerin tercihleri etkileme gücüne sahip olduğu da söylenebilir.⁴³ Ayrıca ulaşılmaya ça-

---

Out-group Members: Empirical Evidence and a Computer Simulation”, *Journal of Personality and Social Psychology* 57/2 (1989): 165-188; Bernadette Park - Charles M. Judd, “Measures and Models of Perceived Group Variability”, *Journal of Personality and Social Psychology* 59/2 (1990): 173-191; Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş* (İstanbul: Evrim Yayınevi, 2012).

³⁹ Henri Tajfel, “Cognitive Aspects of Prejudice”, *Journal of Social Issues* 25/4 (1969): 79-97; Henri Tajfel v.dğr., “Social Categorization and Intergroup Behaviour”, *European Journal of Social Psychology* 1/2 (1971): 149-178; Yapıcı, *Din Kimlik ve Ön Yargı*.

⁴⁰ İbrahim Gürses, “Önyargının Nedenleri”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/1 (2005): 143-160.

⁴¹ Asım Yapıcı, “Algısal Açıdan Müslüman Kimliği ve Dindarlık”, *Dindarlığın sosyo-psikolojisi*, ed. Ünver Günay - Celaleddin Çelik (Adana: Karahan Kitabevi, 2006), 207-258.

⁴² Shalom H. Schwartz, “Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries”, *Advances in Experimental Social Psychology* 25 (1992): 1-65.

⁴³ Milton Rokeach, *The Nature of Human Values* (New York: The Free Press, 1973).

lışılan her türlü hedef, değerlerin meşrulaştırma işlevinin kullanılmasına zemin hazırlamaktadır. Hedefe ulaşmada arzu edilen şey ile toplum tarafından onaylanmış ve yüceltilmiş değerler arasında bağ kurmak değerlerin meşrulaştırma gücünden faydalanmak için çoğu kez yeterli olmaktadır.⁴⁴ Schwartz, değerlerin anlam üretme ve kişi açısından bu anlamların önemini belirleme, toplumsal açıdan sahip olduğu gücün yanında, bireyin biyolojik varlık olarak ihtiyaçlarını karşılama konusunda da önemli işlevleri olduğunu savunmaktadır. Farklı ülkelerde birçok araştırma yürüten Schwartz, bu çalışmalar sonucunda özellikle 10 temel değer söz konusu biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçları karşılama bakımından evrensel olduğunu ileri sürmüştür. Bu değerler; güvenlik, uyarılım, hazcılık, güç, başarı, öz yönelim, uyma, geleneksellik, iyilikseverlik ve evrensellik.⁴⁵ Kısaca açıklamak gerekirse;

Güvenlik (Security): Birey ve toplumun huzurlu ve ayrıca uyum içinde olması güvenlik değerini ifade eder. Bu açıdan güvenlik değerinin bireysel ve toplumsal ihtiyaçlardan ileri geldiği söylenebilir. Sağlıklı olmak, temiz olmak vb. bireysel temel ihtiyaçlara karşılık gelirken ulusal güvenlik, toplumsal düzen gibi değer öğeleri de toplumun temel gereksinimlerini ifade eder.

Uyarılım (Stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı, hayata meydan okuma gibi kavramlar uyarılım değerini açıklar. Bu değer, kişinin etkinlik düzeyini en uygun seviyede tutmak için uyarılma ve uyarıcı çeşitliliği ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Bu ihtiyaçlar, aynı zamanda öz yönelim değerlerinin vurguladığı ihtiyaçlarla yakından ilgilidir.

Hazcılık (Hedonism): Kişinin zevk duymasını ya da kendisine haz sağlamasını ifade eden değer yönelimidir. Hazcılık değeri, memnuniyet duygusundan ve biyolojik ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır.

Güç (Power): İnsanlar ve kaynaklar üzerinde hâkimiyet ya da denetim kurma ve sosyal statü, prestij elde etmeyi vurgulayan değer tipidir. Güç değeri, kontrol etme ve hâkimiyet kurma gibi eğilimlerin dönüşmüş halidir.

Başarı (Achievement): Bu değer, toplumun belirlediği standartların yeterlilik göstergelerine dayanan kişisel başarıyı vurgular. Başarı değeri, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri, sosyal etkileşimde bulunabilmeleri ve kurumlarda başarılı olabilmeleri için gerekli olan performansı tarif eder.

⁴⁴ Yusuf Emre, *Değişen Dünyada Değer Yönelimleri ve Dindarlık: KKTC Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2013).

⁴⁵ Schwartz, "Universals in the content and structure of values".

Dolayısıyla bu yeterliliğe ulaşıldığı ölçüde toplumsal onay elde edilmiş olur. Ayrıca başarı değeri öz yönelim değerleriyle de yakından ilişkilidir.

Öz yönelim (Self-direction): Bağımsız düşünce ve bağımsız eylemi yani seçme, yaratma, keşfetme gibi davranışları vurgulayan değer yönelimidir. Bu değer özgürlük, hâkimiyet kurma, kontrol etme ve özerk olma arzusu gibi gereksinimlerden kaynaklanmaktadır.

Uyma (Conformity): Bu değer, toplumsal beklenti ve normları ihlal etme ya da başkalarına zarar verme olasılığı bulunan dürtü, eğilim ve eylemlerin sınırlandırılması ile ilgilidir. Toplumun işleyişinin ve sosyal etkileşimin sağlıklı bir şekilde devam etmesine hizmet eder. Bu duruma muhalif olan eğilimleri engeller. Özellikle yakın ilişkide olduğumuz kişilere karşı dikkatli davranmamız ve onların özgürlük alanını ihlal etmemeye özen göstermemiz uyma değeri ile ilgilidir.

Geleneksellik (Tradition): Kültürün ya da dinin sunduğu fikir ve âdetlerin benimsenmesi, onlara bağlanma ve saygı gösterme ile ilgilidir. Toplumlar zaman içinde kaderi ve paylaşılmış deneyimleri temsil eden pratikler, semboller ve inançlar geliştirir. Bunlar değer atfedilmiş âdet ve gelenekler olduğu için bu ritüelleri benimseyenler toplum tarafından onaylanır. Ayrıca bu değer, toplumun birliği, bütünlüğü ve devamı için yaptığı katkıyı sembolize eder.

İyilikseverlik (Benevolence): İnsanlarla iyi geçinmeyi amaç edinmiş kişilerin bu etkileşimi korumaya ve geliştirmeye çalışması iyilikseverlik değerine hizmet eden bir çaba olarak nitelendirilebilir. Bu değer, grup işleyişinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi ve insanların bağlanma gereksinimlerini karşılayabilmesi için önemli bir fonksiyona sahiptir. Diğer bir ifadeyle iyilikseverlik değerinin ortaya çıkması ya da anlamlı olması söz konusu ihtiyaçlardan ileri gelmektedir. Gerek bireysel gerekse toplumsal ihtiyaçlara dayanan iyilikseverlik değeri insanların başkalarına yardım ederken gönüllü olmaları gerektiğini vurgular.

Evrensellik (Universalism): Anlayışlı olma, takdir edebilme, hoşgörülü olma, doğayı koruma ve tüm insanların iyiliğini isteme gibi yönelimler evrensellik değerini vurgular. Evrenselciliğin tüm insanlar vurgusu ile iyilikseverlik değerinin grup içi vurgusu bu iki değeri birbirinden ayırır. Evrensellik değeri bireylerin ve toplumların hayatta kalma/yaşamlarını sorunsuzca devam ettirebilme ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır. Farklı kültürlerdeki insanlarla karşılaşılması ve doğal kaynaklardaki kıtlığın fark edilmesiyle evrensellik değerinin anlamlı hale geldiği söylenebilir.

1.4. Değerler ve Kimlik Algısı

Birey değerleri içselleştirdiği zaman onları benlikle ilişkili bir şekilde algılama eğilimindedir.⁴⁶ Bu da değerlerin, benlik algısının belirlenmesinde ve kimliğin tanımlanmasında önemli bir rol oynadığı anlamına gelir.⁴⁷ Kişinin kendisini nasıl algılayacağını belirleyen değerler zamanla başkalarını nasıl algılayacağını ve yargılayacağını belirleme hususunda da başvurulan bir rehber fonksiyonu üstlenmeye başlar.⁴⁸ Dolayısıyla değerlerin kimliğe kaynaklık eden bir işleve sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Kişi ve grupların kendilerini ve birbirlerini nasıl algılayacakları, içselleştirdikleri değerlere göre farklılık gösterebilir. Çünkü, değer yargılarının kullanılmasıyla kişiler, kendilerini başkaları açısından başkalarını da kendi açılarından yargılayabilme imkânına sahip olur.⁴⁹ Söz gelimi iyilikseverlik değerini benimseyen biri bu değere uygun tutum ve davranışlar geliştirecek, kendi kimliğini bu değer üzerinden tanımlama eğilimine gidecektir. Ayrıca çevresindeki insanları iyilikseverlik değerine uygun olup olmamalarına göre yargılayacaktır. Buna göre değerler oluşturduğu kimlik algısıyla bireylere içsel bir bütünlük sağlarken, hazırladığı ortak payda ile “biz” bilinci oluşturur, çizdiği sınırlar ile de “öteki”ni tanımlar. Bu bakımdan grup üyeleri toplumun bir arada bütünlük içinde olabilmesi adına, birlikteliği sağlayacak değerlere uygun davranılması gerektiğini grup üyelerine hissettirerek sosyal kontrolü elinde tutmak ister.⁵⁰ Değerler her ne kadar toplumdaki bireyleri bir araya getirme ve onları bir arada tutma gibi birleştirici özelliklere sahip olsa da aynı zamanda ötekini belirlemesi, ayrışmayı beraberinde getirebilir. Hatta birbirine karşıt değerlere sahip olan birey ve gruplar arasında söz konusu ayrışma çatışmaya dönüşebilir. Kısaca belirtmek gerekirse, benzer değerler fertleri bir araya getirerek bütünlük oluşturabilirken, farklı ya da karşıt değerler de kişileri birbirinden uzaklaştırarak ayrıştırabilme gücüne sahiptir. Bu bağlamda farklı kimlik algısına sahip oldukları düşünülen Yerli Kıbrıslıların ve Türkiye Göçmenlerinin, değer yönelimlerinde de farklılaşmanın olması beklenir.

⁴⁶ Gordon W. Allport, “Values and Our Youth”, *Teachers College Record* 63 (1961): 211-219.

⁴⁷ Ersan Ersoy, “Kimlik ve Değerler İlişkisinin Sosyolojik Boyutu”, *Prof. Dr. Halil Narman Armağanı*, ed. C. Çopuroğlu (Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2005), 211-227.

⁴⁸ Asım Yapıcı - Zeki Salih Zengin, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/4 (2003): 173-206.

⁴⁹ Hakan Kara v.dğr., *Kültürel Değer Yargılarının Değişimi* (Bursa: Ezgi Kitabevi, 2010).

⁵⁰ Ertan Özensel, “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”, *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (2003): 217-239.

2. YÖNTEM

2.1. Problem

Buraya kadar söylenenlerden hareketle Yerli Kıbrıslıların ve Türkiye Göçmenlerinin değer yönelimlerinin farklılaşacağı düşünülebilir. Hem dine bakışın hem de arka planda yer alan kültürün farklılık göstermesi, iki grup arasında değer yönelimleri açısından bir farklılaşmanın olacağı düşüncesini doğurabilir. Örneğin Yerli Kıbrıslıların rağbet ettiği bir değer, Türkiye Göçmenleri tarafından o kadar ilgi görmeyebilir. Bu bağlamda adada yaşayanların değer yönelimlerinin, kendi kökenlerini yordayıp yordamadığı, eğer varsa bu yordamada hangi değerlerin öne çıkabileceği soruları önem kazanmaktadır. Buradan hareketle çalışmada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti vatandaşlarının birbirlerini farklı iki grup olarak görmelerinden mütevellit, farklı dönemlerde göç olgusuyla bir araya gelmiş Yerli Kıbrıslıların ve Türkiye Göçmenlerinin hangi değer yönelimleri açısından farklılaştığı, hangi değer yönelimlerinin bu iki grubu daha güçlü kategorize ettiği ve onları sınıflandırmada daha karakteristik bir rol oynadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışma, mevcut durumu ortaya koymaya çalışan, tarama modelinde yürütülmüş betimsel ve nicel bir araştırmadır. Araştırmamızda yordayıcı değişkenler, değerler ölçeğine ait 11 değer grubu (güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve dindarlık); yordanan değişken ise kökendir (YK ya da TG). Burada amaç 11 değere ilişkin puanların, Yerli Kıbrıslıları ve Türkiye Göçmenlerini hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirlemektir. Bu bağlamda araştırmamızın problemleri şu şekildedir:

Problem 1: Güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve dindarlık değişkenleri, katılımcıların kökenini anlamlı bir şekilde yordamakta mıdır?

Problem 2: Güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve dindarlık değişkenlerinden hangisi ya da hangileri, katılımcıların Yerli Kıbrıslı ya da Türkiye Göçmeni kategorilerinden birine girmesini daha etkili yordamaktadır?

Dolayısıyla bu çalışmada söz konusu iki grubun tarihsel süreçte nasıl ve ne düzeyde farklılaştığından ziyade, daha dar bir çerçevede bu iki grup arasındaki farklılığın değer yönelimlerine nasıl ve ne düzeyde yansıdığını, hangi değer yönelimlerinde farklılaşmalar olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

2.2. Katılımcılar

Araştırmaya katılanlar, rastlantısal yöntemle anket uygulanan 337 KKTC vatandaşından oluşmaktadır. Bunların 159'u (%47.2) erkek, 178'i (%52.8) kadındır.

Katılımcılar köken değişkenine göre Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmeni olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Yerli Kıbrıslı (YK) terimi ile, Osmanlı döneminde adaya gönderilen ve hâlihazırda KKTC'de yaşayan kişiler; Türkiye Göçmeni (TG) ile de 1974 Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Türkiye'den KKTC'ye göç eden kişiler kastedilmektedir. Örneklemin 165'inin (%49) YK, 172'sinin (% 51) TG olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların değer yönelimlerini tespit edebilmek için *Schwartz Değerler Ölçeği* kullanılmıştır. Ölçek, 1992 yılında Schwartz⁵¹ tarafından 10 değer grubu halinde geliştirilen, Kuşdil ve Kağıtçıbaşı⁵² tarafından Türkçeye uyarlanan ve Yapıcı, Kutlu ve Bilican⁵³ tarafından dindarlık değer yönelimi de eklenerek 11 değer grubu olacak şekilde değiştirilmiş versiyonudur. Ölçek değiştirildikten sonra Yapıcı, Kutlu ve Bilican⁵⁴ tarafından geçerlik analizleri çerçevesinde faktör analizi yapılmış, ölçeğin orijinal şeklinde iyilikseverlik ve geleneksellik değer tiplerinin içerisinde bulunan dinî değerlerle ilgili maddelerin yanı sıra "inançlı olmak" ve "kadere inanmak" maddeleri de eklenerek dindarlık kategorisi oluşturulmuştur. Yapılan faktör analizinde dindarlık kategorisindeki maddelerin kendi içinde homojen bir grup olduğu görülmüştür. "Münzevi bir hayatı tercih ederim" maddesi ise çalışmadığı için çıkarılmıştır. Sonradan eklenen dindarlık değer tipiyle oluşturulan ölçekte 11 faktör ortaya çıkmıştır. Bunlar; *güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve dindarlıktır.*

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın güvenilirliğini test etmek amacıyla Cronbach's alpha katsayısına bakılmış; alpha katsayısının tüm ölçek için .91, ayrı ayrı değer grupları için .82 ile .85 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin analizinde lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Lojistik

⁵¹ Schwartz, "Universals in the content and structure of values".

⁵² Ersin M. Kuşdil - Çiğdem Kağıtçıbaşı, "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı", *Türk Psikoloji Dergisi* 45 (2000): 59-76.

⁵³ Asım Yapıcı v.dğr., "Öğretmen Adaylarının Değer Yönelimleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11/42 (2012): 9-151.

⁵⁴ Yapıcı v.dğr., "Öğretmen Adaylarının Değer Yönelimleri".

regresyonun temel amacı, araştırmaya katılan bireylerin hangi grubun üyesi olduğunu (YK ya da TG olma) yordamada kullanılabilecek bir regresyon denklemi oluşturmaktır.⁵⁵ Analiz, her bir katılımcı için belli sonuçların (YK ya da TG olma) gerçekleşme olasılığını ortaya koyar ve bu olasılık 0-1 arasında bir değer almaktadır.⁵⁶ O halde analizin amacı, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkende belirtilen grup üyeliğini (YK ya da TG olma) ne derecede yordadığını tahmin etmektir. Başka bir ifadeyle söz konusu alt ölçeklere ilişkin puanların YK ve TG olma durumunu hangi doğruluk düzeyinde sınıflayabildiğini belirlemektir. Dolayısıyla bağımsız değişkenler analizin yordayıcı değişkenlerini, bağımlı değişkenler ise yordanan değişkenleri oluşturmaktadır. Ayrıca grup üyeliğini tahminde daha etkili olan bağımsız değişkenlerin tespiti de çalışmanın bir diğer amacıdır.⁵⁷

2.5. İşlem

Kullanacağımız analiz olan lojistik regresyon, bağımlı değişkenin sürekli ya da nicel bir değişken olmadığı, diğer bir ifadeyle kategorik ya da sınıflamalı olduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bağımsız değişkenler ise kategorik ya da sürekli olabilmektedir. Nonparametrik bir test olan lojistik regresyon analizi, bu özelliği sebebiyle bağımsız değişkenlerin normal dağılımı, doğrusallık ve varyans-kovaryans matrislerinin eşitliği gibi sayıltıları gerektirmemektedir.⁵⁸ Bu açıdan bakıldığında diğer analizlere nazaran (mesela diskriminant analizi) daha kolay uygulanabildiği söylenebilir.⁵⁹ Bununla birlikte (1) bağımsız değişkenlerde yer alan katılımcı sayısı, (2) bağımsız değişkenler arasındaki çoklu doğrusal bağlantı ve (3) uç değerler olmak üzere üç hususa dikkat etmek gerekmektedir.

1. Lojistik regresyon analizinde kararlı ve anlamlı sonuçlar elde etmek için her bir bağımsız değişken için en az 20 kişinin olması gerektiği ifade

⁵⁵ Ömay Çokluk, "Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 10/3 (2010): 1357-1407.

⁵⁶ Sabine Landau - Brian S. Everitt, *A Handbook of Statistical Analyses Using Spss* (New York, NY: Chapman & Hall/CRC, 2004).

⁵⁷ Lojistik regresyon analizi ile ilgili daha detaylı bilgiler için bk. Landau - Everitt, *A Handbook of Statistical Analyses Using Spss*; Nancy L. Leech v.dğr., *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation*, 2nd ed. (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2005); Barbara G. Tabachnick - Linda S. Fidell, *Using Multivariate Statistics*, 5th Bs (Boston, USA: Pearson International Edition, 2007); Andy Field, *Discovering Statistics Using Spss*, 3rd Bs (London: Sage, 2009); Çokluk, "Lojistik Regresyon Analizi"; Selma Şenel - Betül Alatl, "Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme", *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 5/1 (2014): 35-52.

⁵⁸ Tabachnick - Fidell, *Using Multivariate Statistics*.

⁵⁹ Şenel - Alatl, "Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme".

edilmektedir.⁶⁰ Bu noktada katılımcı sayısı ve bağımsız değişken oranını (337/11) göz önünde bulundurduğumuzda araştırmamızın bu sayılıtyı karşıladığı görölmektedir.

2. Lojistik regresyon, bağımsız değişkenler arasındaki yüksek korelasyona (çoklu doğrusal bağlantıya) karşı duyarlı bir testtir.⁶¹ Bu sorunun tespiti için gerekli olan Tolerance ve VIF değerlerini lojistik regresyon analizinin kendisi vermemektedir. Bu nedenle, bahsi geçen değerleri elde etmek için doğrusal regresyon analizi önerilmektedir.⁶²

Tablo 1.
Araştırmada Yer Alan Yordayıcı Değişkenler Arası Çoklu Bağlantı Probleminin Standart Hata, Tolerans ve VIF Değerleri Yoluyla İncelenmesi

Yordayıcı Değişkenler	β	Standart Hata	Tolerans	VIF
Güç	-0.07	.011	.576	1.737
Başarı	.016	.012	.448	2.234
Hazcılık	-.021	.010	.652	1.533
Uyarılım	.026	.013	.646	1.548
Özyönelim	-.002	.011	.565	1.769
Evrensellik	-.004	.009	.383	2.614
İyilikseverlik	-.002	.010	.405	2.467
Geleneksellik	-.008	.011	.519	1.926
Uyma	-.013	.017	.457	2.188
Güvenlik	-.001	.010	.556	1.799
Dindarlık	.044	.007	.664	1.506

Bilindiği üzere tolerans değerinin .1'den küçük olmaması, VIF değerinin ise 10'dan büyük olmaması gerekmektedir. Tablo 1'deki tolerans ve VIF değerlerine baktığımızda tüm yordayıcı değişkenler için bu iki koşulun da sağlandığı görölmektedir. Dolayısıyla değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi olmadığı söylenebilir.

3. Lojistik regresyon, uç değerlere karşı da hassasiyet göstermektedir. Uç değerlerin varlığı, gerçekte bağımlı değişkenin bir kategorisinde yer alan bir katılımcının diğer kategoride görünmesine yol açabilir.⁶³ Bu bağlamda tespit edilen 4 adet uç değer silinmiştir.

⁶⁰ Leech v.dęr., *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation*.

⁶¹ Şenel - Alatl, "Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme".

⁶² Leech v.dęr., *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation*.

⁶³ Tabachnick - Fidell, *Using Multivariate Statistics*; Şenel - Alatl, "Lojistik Regresyon Analizi-

Araştırmada kullanılan lojistik regresyon analizi, bağımlı değişkenin ölçüldüğü ölçek türüne ve bağımlı değişkenin seçenek sayısına göre farklı şekillerde gerçekleştirilmektedir. Bağımlı değişkenimiz (YK veya TG olma) iki seçeneğe bir kategorik değişken olduğundan, çalışmada “İkili Lojistik Regresyon Analizi” (Binary Logistic Regression Analysis) kullanılmıştır.⁶⁴ Model olarak ise standart (enter) yöntem seçilmiş, bu bağlamda tüm ortak değişkenler bir blok olarak regresyon modelinde yer almış ve her bir blok için parametre kestirimleri hesaplanmıştır.

Katılımcılar, YK ve TG olmak üzere gruplandırılmıştır. Lojistik regresyon analizi uygulandığında, SPSS tarafından YK 0'a, TG ise 1'e dönüştürülmüştür. Bu durumda YK referans kategori olmaktadır. 1 olarak kodlanan kategori TG olduğu için, elde edilen katsayılar; bahsi geçen 11 bağımsız değişkenin, bir katılımcının TG olma olasılığı üzerindeki etkilerini yansıtacaktır.

3. BULGULAR

Katılımcıların güç, başarı, hazcılık, uyarılım, öz yönetim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik ve dindarlık puanlarının, kökenlerini (YK ya da TG olma durumunu) ne derecede yordadığını belirlemek amacıyla lojistik regresyon analizi yapılmıştır. Analize dair bazı tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.

Model Katsayılarına İlişkin Omnibus Testi

Adım	Ki-Kare	sd	p
Adım	64.507	11	.000
1 Blok	64.507	11	.000
Model	64.507	11	.000

Tablo 2'ye bakıldığında modele ilişkin ki-karenin anlamlı olduğu görülecektir. Bu anlamlılık, katılımcıların kökenlerini, üretilen modelin başlangıç modeline göre daha iyi yordadığını göstermektedir. Dolayısıyla araştırmanın birinci problemi cevaplanmış olmaktadır. Hep birlikte tüm bağımsız değişkenler, katılımcıların kökenlerini anlamlı bir şekilde yordamaktadır ($X^2=64,507$, $sd=11$, $N=337$, $p<.001$).

nin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme”.

⁶⁴ Lojistik regresyon türleri için bkz. Çokluk, “Lojistik Regresyon Analizi”.

Tablo 3.
Sınıflandırma Tablosu

	Gerçek/ Gözlenen Durum	Beklenen Durum		Doğru Sınıflandırma Yüzdesi
		Yerli Kıbrıslı	Türkiye Göçmeni	
Adım 1	Yerli Kıbrıslı	104	61	63.0
	Türkiye Göçmeni	46	126	73.3
	Toplam Doğru Sınıflandırma Yüzdesi			68.2

Tablo 3'e göre deneklerin %68.2'sinin üyeliğinin doğru tahmin edildiği tespit edilmiştir. Bağımsız değişkenler, TG grubuna üye olmayı (%73.3), YK grubuna üye olmaktan (%63.0) daha yüksek bir oranda tahmin etmişlerdir. Toplam 172 TG'den 126'sının, 165 YK'den de 104'ünün kendi grubuna üyeliği doğru tahmin edilmiştir.

Tablo 4.
Katılımcıların Değer Yönelimi Puanlarının, Kökenlerini Yordamaya İlişkin
Lojistik Regresyon Sonuçları

Değişken	β	Standart Hata	Wald	Sd	P	Exp(β)
Güç	-.038	.052	.539	1	.463	.963
Başarı	.086	.059	2.089	1	.148	1.090
Hazcılık	-.100	.050	4.056	1	.044	.904
Uyarılım	.129	.060	4.539	1	.033	1.137
Özyönelim	-.009	.052	.029	1	.866	.991
Evensellik	-.013	.042	.088	1	.767	.988
İyilikseverlik	-.034	.035	.975	1	.323	.966
Geleneksellik	-.034	.052	.438	1	.508	.966
Uyma	-.064	.078	.668	1	.414	.938
Güvenlik	.011	.045	.063	1	.802	1.011
Dindarlık	.218	.038	32.883	1	.000	1.244
Sabit	-1.691	1.208	1.958	1	.162	.184

Bağımsız değişkenlerin tek tek katılımcıların kökenlerini (YK ya da TG olma) yordama derecelerine ilişkin odds oranları (Exp(β)) Tablo 4'te sunulmuştur. 11 alt değişkenden yalnızca dindarlık ($p < .001$), uyarılım ($p < .05$) ve hazcılık ($p < .05$) değişkenlerinin YK ya da TG kümesinin bir üyesi olmayı anlamlı bir şekilde yordadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırmanın ikinci problemi de cevaplanmış olmaktadır. Anlamlı olarak yordayan değişkenlerin β değerlerine bakıldığında, dindarlık ve uyarılımın

pozitif, hazcılık değerinin ise negatif bir değere sahip olduğu görülmektedir. Buna göre dindarlık değişkenindeki 1 birimlik artış TG odds'unda %24.4'lük bir artışa yol açarken, uyarılım değişkenindeki 1 birimlik artış ise yine TG odds'unda %13.7'lik bir artışı sağlayacaktır. Artışın sebebi, bu değişkenlere ilişkin β katsayısının işaretinin pozitif olmasıdır. Diğer taraftan β değeri negatif olan hazcılık değişkenindeki 1 birimlik artış ise YK odds'unda %9.6'lık bir artışa yol açacaktır. Dolayısıyla β değerinin pozitif ya da negatif olması, iki gruptan hangisinin odds'unda bir artış olacağını göstermektedir. Yine bu sonuçlara göre, eğer bir katılımcının dindarlık puanı bilinirse onun %24.4 $((1-1.244) \times 100)$ olasılıkla TG kümesinin bir üyesi olduğu yordanabilir. Bu oran uyarılım için %13.7 $[(1-1.137) \times 100]$, hazcılık içinse %9.6 $[(1-.904) \times 100]$ şeklindedir. Bunun sebebi, daha önce ifade edildiği üzere, lojistik regresyonda, 1 olarak kodlanan bağımlı değişkene (TG) yönelik tahmin verilmesidir. Dolayısıyla elde edilen katsayılar; bağımsız değişkenlerin, bir katılımcının TG olma olasılığı üzerindeki etkilerini yansıtmaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Ulaşılan sonuçlara göre, değer yönelimlerinin, hep birlikte ele alındığında KKTC'de yaşayan iki grubun kökenlerini anlamlı bir şekilde yordadığı, ayrı ayrı incelendiğinde ise bu değerlerden yalnızca *dindarlık*, *uyarılım* ve *hazcılığın* anlamlılık düzeyine ulaştığı görülmüştür.

Yerli Kıbrıslılar ile Türkiye Göçmenlerinin kökenlerini en güçlü yordayan değişken *dindarlık* olmuştur. Yapılan nitel çalışmalarda⁶⁵ görüldüğü üzere Yerli Kıbrıslıların Müslüman kimliklerini korudukları, bununla birlikte İslâm'ın geleneksel yorumlarına sıcak bakmadıkları, İslam'ın ortaya koyduğu emirleri uygulama konusunda daha esnek davrandıkları bizzat kendilerince ifade edilmektedir. Diğer taraftan Türkiye Göçmenlerinin ise Anadolu'da yaşanan geleneksel dindarlığı adaya taşıdığı görülmektedir. İfadelerde öne çıkan bir diğer husus Yerli Kıbrıslıların bireysel dindarlığa yaptıkları vurgu ile toplumsal dindarlığa karşı soğuk durmalarıdır. Yukarıda geçen "Kıbrıs Türkü inançlıdır, imanlıdır fakat Türkiye'nin tersi, direk Allah ile kendi arasında yaşar."⁶⁶, "...Mezhepler, tarikatlar, keskin ideolojik kutuplaşmalar, kılık-kıyafet bakımından farklılıklar yoktur."⁶⁷, "...Her ne kadar Kıbrıslı Türkler de İslam dinine mensup olsalar da onların İslam'ı

⁶⁵ Atay, 1974 sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a Göç; Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*; Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*.

⁶⁶ Atay, 1974 sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a Göç.

⁶⁷ Atay, 1974 sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a Göç.

uygulama anlayışları Türkiye’den gelen göçmenlerde olduğu gibi katı ve radikal değildir...”⁶⁸ şeklindeki ifadeler bu durumu özetler niteliktedir. Özellikle Yerli Kıbrıslılar kendilerinin daha yalın ve esnek bir din anlayışına sahip olduklarını, Türkiyeli Göçmenlerin ise dini daha muhafazakâr ve katı bir şekilde yaşadıklarını belirtmektedir. İki grubun dinî algılayış ve yaşayışlarındaki bu farklılıklar, sosyal hayatta birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Dine dair yaklaşım ve anlayışların farklı olması, dinle ilişkilendirilen konularda yapılan yorum ve uygulamalarda farklılığa yol açmakta, bu farklılık grup aidiyetini, ötekileştirmeyi, iç grup-dış grup algısını keskinleştirmektedir. Örneğin namaz kılmadığı ve oruç tutmadığı için göçmenler tarafından suçlandığını söyleyen bir Kıbrıslıyla ya da dinî hayatını yaşamakta zorluk çektiğini ifade eden bir göçmenle karşılaşılabilir. Aynı şekilde giyim kuşama ilgili ortaya konulan ifadeler⁶⁹ de dinî kabuller bağlamında değerlendirilebilir. Dolayısıyla hem bu çalışmada hem de daha önce gerçekleştirilen çalışmalarda⁷⁰ din algısının, dinî yaşayışın, dine bakışın Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmenlerini ayırıştırın temel unsurlardan biri haline geldiği anlaşılmaktadır.

Kıbrıslı iki grubun kökenini yordayan diğer iki değişken *uyarılım* ve *hazcılıktır*. Daha önce ifade edildiği üzere uyarılım alt boyutunda hayata meydan okuma, heyecan ve yenilik arayışı ön plana çıkarken, hazcılık alt boyutu hayattan zevk alma, cinsellik vb. özelliklerle karakterize edilir. Önceki çalışmalardan yapılan alıntılarda⁷¹ görüldüğü üzere, Yerli Kıbrıslıların özellikle Rumlarla ve İngilizlerle yoğun bir temasının olduğu, bu durumun kültürlerine, hayata bakışlarına ve yaşantılarına yansıdığı, modern hayatın getirilerine daha fazla “maruz” kaldıkları ve bunları içselleştirdikleri; diğer taraftan Türkiye Göçmenlerinin Anadolu’da sahip oldukları kültürü adaya taşıdıkları, daha geleneksel ve muhafazakâr düşünce dünyasına ve yaşantıya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Uyarılım ve hazcılık değerlerinde bireysel bir doyumun öne çıkması, bu değerlerin modern dönemin mottosu hali-

⁶⁸ Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*.

⁶⁹ “Mini etek giymem onlar için kötü, bu nedenle onlar beni dışlıyor ben de onları dışlıyorum.”, “Biz Kıbrıslılar şalvar veya ona benzer şeyleri giymeyiz, neredeyse hiçbirimiz başörtüsü takmayız.” bk. Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others: An Analysis of Narratives About Greek Cypriots and Türkiyeliler*, 102-113.

⁷⁰ Emre, *Değişen Dünyada Değer Yönelimleri ve Dindarlık*; Yusuf Emre - Asım Yapıcı, “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Değer Yönelimleri”, *Turkish Studies* 10/2 (2015): 329-350; Asım Yapıcı - Yusuf Emre, “Türkiye Göçmeni ve Yerli Kıbrıslılarda Dindarlık: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği”, *Dini Araştırmalar* 18/47 (2015): 9-35.

⁷¹ Hamit, *Turkish Cypriots and Their Others*; Derya, *Living on the Margins of “the Turk” and “the Cypriot”*; Polatoğlu, *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity*.

ne gelen “haz ve hız çağı”nı çağrıştırmaması, Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmeni ayırımında başat faktörler haline gelmesinde etkili olmuş olabilir.

Diğer taraftan *güç, başarı, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma* ve *güvenlik* değişkenleri kökeni anlamlı bir şekilde yordamamıştır. Bu durum, bahsi geçen değerlerin hem Yerli Kıbrıslılar hem de Türkiye Göçmenleri için ortak bir değer haline gelmesi sebebiyle gerçekleşmiş olabilir. Örneğin iki grubun kültürel kodlarına bakıldığında geleneksellik değerinin de kökenleri yordaması beklenir. Zira bu değerlerin içeriği, dinin yahut geleneksel kültürün birtakım düşünce ve kabullerine bağlanma ve yaşama şeklinde özetlenebilir. Ancak çalışma sonucunda bu değişken, kökenleri yordamada anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Belki de bu durum Kıbrıs Türklerinin geçmişten bu yana İngiliz ve Rum kültürlerinden etkilenmeleri sebebiyle bir kimlik bunalımı yaşamalarından⁷² ve bu durumun onlar için kendi kültürel değerlerine dönüşü bir ihtiyaç olarak ortaya çıkarmasından kaynaklanmış olabilir. Geleneksellik değerinde Kıbrıslılık kimliğinden ziyade Türk ve Müslüman kimliği ön plana çıkmış olabilir. Benzer yorumlar geleneksellik-modernlik algısına göre değişmesi beklenen uyma değeri için de yapılabilir. Bunlarla birlikte öz yönelim ve evrenselcilik değerlerinde Türkiye Göçmenlerinin Yerli Kıbrıslılardan etkilendiği ve değerlerdeki farklılaşmanın minimum düzeye indiği düşünülebilir. Her ne kadar farklı kültürlere sahip olsalar da ada sakinlerinin yıllardır aynı toprak parçası üzerinde yaşaması, birtakım paylaşımları ve benzeşimleri de doğuracaktır. Güç, başarı ve iyilikseverlik değerlerine bakıldığında ise bu değerlerin geleneksellik-modernlik dikotomosinden öte bütün insanlarda az ya da çok bulunacağı söylenebilir. Yerli Kıbrıslı ve Türkiye Göçmenlerindeki temel ayrışmada, kültür farklılığından hareketle bir tarafın modern diğer tarafın geleneksel olarak algılanmasının etkili olması, öte yandan bu üç değer söz konusu ayrışmaya çok da fazla etki etmeyecek özelliklere sahip olması ve genel geçer olarak bütün insanlarda bulunabileceği gerçeğinin, anlamlı bir yordamanın çıkmamasında etkili olduğu düşünülebilir. Son olarak bireysel ve ulusal selamet, uyum ve güven içinde olma anlamlarına gelen güvenlik değerini izaha çalışırken, bireysel ve ulusal güvenliğin, ankete katılan Kıbrıslılarda farklı çağrışımlara neden olma ihtimali mevcuttur. Zira ada asayişinin kalabalık ve büyük yerleşimlere nispetle kolay sağlanabilmesi, bireysel güvenlik açısından tehlikeleri

⁷² Elmaziye T. Temiz, “Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyo-kültürel Yapının Taşınmasında Öğretmenlerin Rolü”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2/6 (2009): 634-641.

ve endişeleri büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır.⁷³ Yani bireysel güvenlik açısından katılımcılar güvenlik değerini ihtiyaç olarak hissetmemiş ve çok önemsememiş olabilir. Yukarıda yer verilen bazı çalışmalarda ise, özellikle Yerli Kıbrıslıların, adaya göçün başlamasından sonra suç oranlarındaki artışa vurgu yapmaları, güvenlik değerinde kökenlerin anlamlı olarak ayrışacağı düşüncesini öngörse de böyle bir sonuca ulaşılmamıştır. Bunun sebebi olarak Türkiye Göçmenlerinin de -köken ayrımı yapmadan- asayiş problemlerinden rahatsız olması gösterilebilir. Diğer taraftan konu ulusal güvenlik açısından değerlendirildiğinde, yakın geçmişte yaşanan iç karışıklıkların (1963 olayları ve 1974 Barış Harekâtı) henüz hafızalardaki tazeliğini koruduğu ifade edilebilir. Ulusal güvenlik bağlamında ortaya çıkan tehditlerin ortak tehdit olarak değerlendirilmiş olabileceği, bu değerlendirmenin de cevaplara yansıdığı düşünülebilir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, Yerli Kıbrıslılar ile Türkiye Göçmenleri arasında güç, başarı, öz yönelim, evrensellik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik gibi değerlerde ayrışma söz konusu değildir. Farklılaşma daha ziyade dinî inanç, uygulamalar ve hayatı anlamlandırmada (dindarlık değeri); yenilik arayışı ve heyecanlı bir hayat arzusunda (uyarılım değeri) ve son olarak hayattan zevk alma ve isteklerine düşkün olmada (hazcılık değeri) ortaya çıkmıştır.

KAYNAKÇA

- Allport, Gordon W. "Values and Our Youth". *Teachers College Record* 63 (1961): 211-219.
- Arkonaç, Sibel - Elçi, Elçin - Şah, Umut - Bakiler, Esra. "Güç İlişkileri İçinde Öznel Varoluşlar: Kıbrıslı ve Türkiyeli". *Psikoloji Çalışmaları Dergisi* 31 (2011): 29-59.
- Atasoy, Ahmet. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8/15 (2011): 29-62.
- Atay, Ahmet G. *1974 sonrası Türkiye'den Kıbrıs'a Göç Edenlerin Ekonomik ve Sosyal Durumlarının Kuzey Kıbrıs Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, 2010.
- Bodenhausen, Galen V. - Mussweiler, Thomas - Gabriel, Shira - Moreno, Kristen N. "Affective Influences on Stereotyping and Intergroup Relations". *Handbook of Affect and Social Cognition*. Ed. J. P. Forgas. 319-343. Mahwah, NJ: Erlbaum, 2001.
- Çokluk, Ömay. "Lojistik Regresyon Analizi: Kavram ve Uygulama". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 10/3 (2010): 1357-1407.
- Derya, Doğuş. *Living on the Margins of "the Turk" and "the Cypriot": The Cyprioturk as the Subject of Ambiguity*. Master Thesis, Boğaziçi University, 2007.

⁷³ Emre, *Değişen Dünyada Değer Yönelimleri ve Dindarlık*.

- Emre, Yusuf. *Değişen Dünyada Değer Yönelimleri ve Dindarlık: KKTC Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2013.
- Emre, Yusuf - Yapıcı, Asım. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vatandaşlarının Değer Yönelimleri". *Turkish Studies* 10/2 (2015): 329-350.
- Ersoy, Ersan. "Kimlik ve Değerler İlişkinin Sosyolojik Boyutu". *Prof. Dr. Halil Narman Armağanı*. Ed. C. Çopuroğlu. 211-227. Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi, 2005.
- Field, Andy. *Discovering Statistics Using Spss*. 3rd Bs. London: Sage, 2009.
- Gürses, İbrahim. "Önyargının Nedenleri". *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 14/1 (2005): 143-160.
- Hamit, Meltem. *Turkish Cypriots and Their Others: An Analysis of Narratives About Greek Cypriots and Türkiyeliler*. Master Thesis, Middle East Technical University, 2008.
- Hartstone, Margaret - Augoustinos, Martha. "The Minimal Group Paradigm: Categorization into Two Versus Three Groups". *European Journal of Social Psychology* 25/2 (1995): 179-193.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. *Günümüzde İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi, 2012.
- Kara, Hakan - Uzgören, Nevin - Uzgören, Ergin. *Kültürel Değer Yargılarının Değişimi*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 2010.
- Karacaoğlu, Korhan - Reyhanoğlu, Metin. "'Kıbrıs Türkü' ve 'Türkiyeli' Ayrımı Bağlamında İşyerinde Yıldırma: KKTC'deki Sağlık Sektöründe Çalışanlara Yönelik Bir Araştırma". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi* 61/4 (Şubat 2015): 145-176.
- Keser, Ulvi. "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 5/12 (2006): 103-128.
- Konuk, Nebiye. "Kıbrıslı Türklerin Göçmenlere Bakışı". *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi* 2/3 (2018): 55-81.
- Kuşdil, Ersin M. - Kağıtçıbaşı, Çiğdem. "Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı". *Türk Psikoloji Dergisi* 45 (2000): 59-76.
- Landau, Sabine - Everitt, Brian S. *A Handbook of Statistical Analyses Using Spss*. New York, NY: Chapman & Hall/CRC, 2004.
- Leech, Nancy L. - Barrett, Karen C. - Morgan, George A. *SPSS for Intermediate Statistics: Use and Interpretation*. 2nd Bs. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2005.
- Linville, Patricia W. - Fischer, Gregory W. - Salovey, Peter. "Perceived Distribution of the Characteristics of Ingroup and Out-group Members: Empirical Evidence and a Computer Simulation". *Journal of Personality and Social Psychology* 57/2 (1989): 165-188.
- Özensel, Ertan. "Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer". *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/3 (2003): 217-239.
- Park, Bernadette - Judd, Charles M. "Measures and Models of Perceived Group Variability". *Journal of Personality and Social Psychology* 59/2 (1990): 173-191.
- Polatoğlu, Gamze. *Public Opinion and the Question of Turkish Cypriot Identity in Tur-*

- kish Republic of Northern Cyprus. Master Thesis, Middle East Technical University, 2010.
- Reis, Arzu - Duranay, Halil İbrahim. "Varolma Kaygısı İçindeki Kıbrıs Türk Toplumunu Üzerine Bir Araştırma". (Re)Making and Undoing of Peace/Conflict. Ed. Tuğrul İlder - Hanife Aliefendioğlu - Pembe Behçetoğulları - Nurten Kara. 9-16. North Cyprus: Eastern Mediterranean University Press, 2013.
- Rokeach, Milton. *The Nature of Human Values*. New York: The Free Press, 1973.
- Schwartz, Shalom H. "Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries". *Advances in Experimental Social Psychology* 25 (1992): 1-65.
- Suiçmez, Yusuf. "Kıbrıs'ta Din". *Türk Dünyasının Dinî Meseleleri*. 243-254. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.
- Şenel, Selma - Alatlı, Betül. "Lojistik Regresyon Analizinin Kullanıldığı Makaleler Üzerine Bir İnceleme". *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi* 5/1 (2014): 35-52.
- Tabachnick, Barbara G. - Fidell, Linda S. *Using Multivariate Statistics*. 5th Bs. Boston, USA: Pearson International Edition, 2007.
- Tajfel, Henri. "Cognitive Aspects of Prejudice". *Journal of Social Issues* 25/4 (1969): 79-97.
- Tajfel, Henri - Billig, Michael G. - Bundy, R. P. - Flamant, Cladue. "Social Categorization and Intergroup Behaviour". *European Journal of Social Psychology* 1/2 (1971): 149-178.
- Temiz, Elmaziye T. "Kıbrıs Türk Toplumunda Sosyo-kültürel Yapının Taşınmasında Öğretmenlerin Rolü". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 2/6 (2009): 634-641.
- Whitley, Bernard E. - Kite, Mary E. *The Psychology of Prejudice and Discrimination*. Belmont: Wadsworth Cengage Learning, 2010.
- Yapıcı, Asım. "Algısal Açıdan Müslüman Kimliği ve Dindarlık". *Dindarlığın sosyopsikolojisi*. Ed. Ünver Günay - Celaleddin Çelik. 207-258. Adana: Karahan Kitabevi, 2006.
- Yapıcı, Asım. *Din Kimlik ve Ön Yargı*. Adana: Karahan Kitabevi, 2004.
- Yapıcı, Asım - Emre, Yusuf. "Türkiye Göçmeni ve Yerli Kıbrıslılarda Dindarlık: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Örneği". *Dini Araştırmalar* 18/47 (2015): 9-35. <https://doi.org/10.15745/da.09857>.
- Yapıcı, Asım - Kutlu, M. Oğuz - Bilican, F. Işın. "Öğretmen Adaylarının Değer Yönelimleri". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi* 11/42 (2012): 9-151.
- Yapıcı, Asım - Zengin, Zeki Salih. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği". *Değerler Eğitimi Dergisi* 1/4 (2003): 173-206.